

УДК 631.158:631.3

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ ВІТЧИЗНЯНОГО МАШИНОБУДУВАННЯ ДЛЯ АПК

Хоренко В.Д.¹ Махмудов І.І.²

¹ студент групи БМ 141, ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут», м. Ніжин, Україна;

² науковий керівник, к.т.н., ВП НУБіП України «Ніжинський агротехнічний інститут», м. Ніжин, Україна.

Анотація: *Розглянуто стан та проблеми вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу з переходом до ринкової економіки, використання досягнень науково-технічного прогресу в сільськогосподарському машинобудуванні та можливість оновлення матеріально-технічної бази.*

Ключові слова: *машинобудування, ринок, сільськогосподарські машини, придбання, оновлення, сучасний стан*

Проблема. До реформування відносин власності і переходу до ринкової економіки сільське господарство України купувало щорічно 50-53 тис. тракторів, 9-10 тис. зернозбиральних, 2,0-2,1 тис. бурякозбиральних, 3,5-4 тис. кормозбиральних, 1,5-1,6 тис. кукурудзозбиральних комбайнів, десятки тисяч одиниць іншої с.-г. техніки.

З переходом до ринкової економіки платоспроможний попит с.-г. підприємств різко зменшився, обсяги придбання техніки зменшилися в 10-20 разів, а окремих машин практично припинились. Це призвело до зменшення обсягів виробництва техніки на підприємствах с.-г. машинобудування різкого зменшення їх можливостей оновлення матеріально-технічної бази, використання досягнень науково-технічного прогресу в с.-г. машинобудуванні.

Результати досліджень. Сьогодні в машинобудуванні для АПК функціонує біля 126 спеціалізованих підприємств, на яких працює 70 тисяч робітників, що виготовляють с.-г. техніку та обладнання для переробних галузей. Виробництво техніки ведеться на морально застарілому обладнанні, що негативно впливає на технічний рівень і конкурентоздатність вітчизняної с.-г. техніки.

Зношеність основних фондів галузі сягає 80 відсотків, а їх активної частини (машини і обладнання) – 92 відсотки.

Але навіть за таких умов підприємствами галузі в 2013 році виготовлено товарної продукції та надано послуг на суму близько 4,3

млрд. грн. Реалізовано продукції на суму більше, ніж 4,5 млрд. грн., в т.ч. на 1,58 млрд. грн. – на експорт. Проте це менше 20 відсотків того, що необхідно агропромислому комплексу України для відтворення і розвитку його матеріально-технічної бази. На наявних потужностях підприємства с.-г. машинобудування сьогодні спроможні виробити продукції на суму понад 10 млрд. грн. Наявні виробничі потужності і трудові ресурси галузі здатні динамічно наростити обсяги виробництва с.-г. продукції, значна частина якої сьогодні за показником ціна/вартість не поступатиметься зарубіжним аналогам.

Відставання вітчизняної техніки за надійністю є наслідком як морального і фізичного зношення його матеріально-технічної бази, так і низької якості конструкційних матеріалів та металопрокату, втрати значної кількості висококваліфікованих спеціалістів і робітників. Різке зменшення обсягів виробництва і реалізації продукції с.-г. машинобудування призвело до зменшення надходжень до бюджету, пенсійного та інших соціальних фондів і є однією з важливих складових теперішньої економічної кризи.

З історії відомо багато випадків, коли країни долали економічну кризу через розвиток аграрного сектора економіки.

Потенційна потреба с.-г. виробництва в матеріально технічних ресурсах більше 5 млрд. у. о. в рік.

З переходом до ринкової економіки і реформуванням відносин власності в АПК занепала матеріально-технічна база системи технічного сервісу. Практично припинили або змінили напрями діяльності понад 900 спеціалізованих підприємств, які займались ремонтом с.-г. техніки та ремонтно-експлуатаційна база колишніх колективних і державних підприємств.

Тому альтернативи розвитку вітчизняного машинобудування для агропромислового комплексу та мережі підприємств з її сервісного забезпечення немає.

Сьогодні в складних економічних умовах підприємства галузі разом з акціонерними товариствами, які утворились на базі підприємств колишнього Агрореммашу та Агротехсервісу виготовляють і пропонують на ринку широку гаму технічних засобів, використання яких в сільському господарстві забезпечить механізоване виробництво основних видів с.-г. продукції з затратами значно меншими, ніж при використанні зарубіжної техніки. Проте галузь с.-г. машинобудування потребує суттєвої підтримки з боку держави та споживачів її продукції.

Захоплення іноземною технікою, яке опанувало думками і поглядами сьгоднішніх власників, призведе до краху вітчизняного машинобудування, та повної залежності України від імпорту с.-г. техніки та відтоку коштів, виручених від реалізації с.-г. продукції, в іноземні фірми, а як наслідок до подальшого зубожіння народу України.

Слід відмітити, що експансії імпортової техніки на український ринок сприяють окремі бізнесмени та політичні сили. Внаслідок цього дійшло до того, що імпортній техніці почали надавати преференції за рахунок державного бюджету. Зокрема розпорядженням Кабінету Міністрів від 24 жовтня 2007 року №901-Р було затверджено „Перелік с.-г. техніки, що придбавається через механізм здешевлення середньострокових кредитів”, а згодом рішенням міжвідомчої експертної ради, було дозволено НАК „Укראгролізинг” продажу цієї техніки в лізинг.

В результаті цього наприклад в 2008 році з використанням коштів державного бюджету було придбано імпортової техніки на суму понад 1,6 млрд. грн., або близько 90 відсотків загальної кількості придбаної за цією програмою с.-г. техніки.

Через такі дії підприємства с.-г. машинобудування для агропромислового комплексу втратили можливість реалізувати за програмами державної підтримки продукції на суму більш 2,0 млрд. грн.

Занепаду вітчизняного машинобудування для АПК сприяли високі податки на землю, особливо у великих містах та їх акціонування і приватизація. Нові господарі не стали розвивати підприємства, вкладати кошти в оновлення їх в матеріально-технічної бази, а змінили їх профіль. Ряд великих підприємств галузі припинили існування, а на їх місці сьгодні створено торгові центри або торгово-розважальні заклади (ХЗТД, „Серп і молот”, „Одесагрунтотмаш”, на черзі „Львівсільмаш, ВАТ „Херсонський машинобудівний завод”, „Бердянськсільмаш”, „Харківський тракторний завод” та інших).

В Україні за роки незалежності було розроблено і затверджено 9 програм розвитку вітчизняного машинобудування для АПК, які були спрямовані на інноваційний розвиток галузі, створення і освоєння виробництва наукоємної техніки нового покоління. На реалізацію цих програм передбачалось спрямувати суттєві інвестиції. Проте обсяги державних фінансових ресурсів на реалізацію завдань Програм склали менше 14 відсотків від планових, що не сприяло розвитку науково-технічного прогресу галузі.

Мобілізуючи внутрішні ресурси підприємства галузі доклали значних зусиль до модернізації існуючої, створення і освоєння виробництва нової техніки. До реформування економіки в Україні виготовлялось менше 30 відсотків номенклатури техніки, необхідної для механізації виробництва с.-г. продукції. Сьогодні ситуація докорінно змінилась. Модернізовано і освоєно виробництво понад 500 найменувань технічних засобів, які раніше в Україні не виготовлялись. Проблема галузі сьогодні в наявності платоспроможного попиту на її продукцію. Це сприяло б зміцненню економічного стану підприємств, їх технічному переоснащенню, а від так підвищенню технічного рівня с.-г. техніки та обладнання.

Завдяки державній підтримці в Білорусі створено і налагоджено випуск повної гами технічних засобів для виробництва і переробки с.-г. продукції. Застосування в конструкціях тракторів, зернозбиральних комбайнів та іншої техніки елементної бази європейських фірм сприяло підвищенню їх технічного рівня і конкурентоздатності на світовому ринку. За деякими даними с.-г. техніка під торговою маркою „Беларусь” сьогодні займає близько 5 відсотків європейського ринку.

Висновки. Для подолання кризи в машинобудуванні для агропромислового комплексу необхідно сприяти переходу галузі на інноваційний етап розвитку. Лише оволодіння досягненням науково-технічного прогресу і їх ефективне використання в галузі здатні забезпечити її відродження та розвиток і конкурентоздатність продукції на внутрішньому і зовнішньому ринках.

Для цього необхідно здійснити ряд невідкладних заходів, зокрема:

1. Розробити та ввести в дію механізм гарантованих закладних і цільових цін на відповідні види та обсяги с.-г. продукції з метою зміцнення економічного стану аграрних підприємств та підвищення їх платоспроможного попиту на с.-г. техніку.

2. Розробити та реалізувати програму техніко-технологічного переоснащення підприємств машинобудування для АПК передбачивши залучення в галузь інноваційних технологій і обладнання провідних фірм для створення і виробництва с.-г. техніки високого технічного рівня.

3. Розробити і ввести в дію нормативно-правові акти, що спрямовані на стимулювання інвестицій в галузь, залучення іноземних фірм до створення СП з виробництва елементної бази та компонентів

конструкцій, які забезпечать підвищення технічного рівня і конкурентоздатності вітчизняної с.-г. техніки.

4. Розробити та реалізувати програму освоєння металургійним комплексом України виробництва конструкційних матеріалів та металопрокату високої міцності та зносостійкості.

5. Обмежити ввезення в Україну повнокомплектної с.-г. техніки, не допускати використання коштів державного бюджету для преференцій іноземній техніці на ринку України.

6. Створити на ринку с.-г. техніки України максимально сприятливі умови для придбання техніки вітчизняного виробництва. Розвернути активну пропаганду її переваг для економіки України та гарантувати оперативне усунення несправностей в період експлуатації.

7. Розробити і запровадити нормативно-правові акти щодо:

- звільнення від оподаткування частини прибутку підприємств машинобудування для АПК, спрямованої на інноваційний розвиток підприємств;

- пільгового оподаткування земель, зайнятих підприємствами машинобудування для АПК.

- внести зміни до Закону України „Про регуляторну політику”, передбачивши в цьому ліцензування торгівлі с.-г. технікою;

- доручити Держкомстату України ввести звітність про придбання та використання с.-г. техніки;

8. Прийняти Закон України „Про амортизацію”, або внести зміни до Закону „Про оподаткування прибутку підприємств”, (ст. 8 „Про амортизацію”) передбачивши відокремлений облік коштів нарахованої амортизації техніки і їх цільове використання для придбання нової техніки.

9. Передбачати щорічно в державному бюджеті кошти на сприяння інноваційному розвитку підприємств машинобудування для АПК.

10. Передбачати щорічно в державному бюджеті кошти на сприяння інноваційний розвиток матеріально-технічної бази аграрного сектора на основі техніки вітчизняного виробництва.

Сільське господарство України сьогодні потребує термінового відродження його матеріально-технічної бази на основі науковомої техніки для реалізації сучасних ресурсощадних технологій. Україна має для цього достатній науково-технічний та виробничий потенціал, необхідно лише забезпечити його ефективне використання.

Література.

1. Махмудов І.І., Іванов Є.К. Інноваційні шляхи при рішенні проблем матеріально-технічної бази с. г. підприємств. Матеріали Міжнар. наук.-практ. конфер. Ч. 2, 14-15 квітня 2016, ВП НУБіП «Ніжинський агротехнічний інститут» м. Ніжин НДПУ ім. М. Гоголя
2. Махмудов І., Ікальчик М., Іванов Є. Формування політики стосовно відтворення та оновлення матеріально-технічної бази АПК. Міжнар. наук.-практ. конфер. «Розвиток національної економіки: теорія і практика» 3-4 квітня 2015. Ч. 1, ДВНЗ «Прикарпатський національний університет ім. Василя Стефаника» Івано-Франківськ
3. Ринок сільськогосподарської техніки в Україні. (За матеріалами Міжнар. конфер. «Inputs 2008, Матеріально-технічні ресурси для аграрного сектора: ризики та перспективи.) - Київ.: Аналітичний центр «УкрАгроКонсалт», 2008.
4. Формування і реалізація державної технічної політики розвитку матеріально-технічної бази АПК в Україні. Матеріали до 5-річних зборів Всеукр. конгресу вчених економістів-аграрників. К.-2003-С.40-45.
5. Махмудов І.І. Формування ринку технічних засобів в агропромисловому комплексі України // Міжвідомчий науковий збірник ННЦ «Інститут механізації та електрифікації сільського господарства» Глеваха, 2012 Вип. 9 - С.65-70

Современное состояние и проблемы отечественного машиностроения для АПК

Аннотация. *Рассмотрены состояние и проблемы отечественного машиностроения для агропромышленного комплекса при переходе к рыночной экономике, использования достижений научно-технического прогресса в сельскохозяйственном машиностроении.*

Current status and problems of domestic machinery for agriculture

Abstract. *The status and problems of domestic engineering for the agro-industrial complex with the transition to a market economy, the use of achievements of scientific-technical progress in agricultural engineering and the ability to update material-technical base.*

Key words: *engineering, market, agricultural machines, acquisition, update, current state*